

כמה דברי סיכום

מאז היווסדו בקיץ 1996, שם לו כתב העת תכלת למטרה לתרום ככל יכולתו לשגשוגו של עם ישראל ולהצלחתה של המדינה היהודית. הצהרת הכוונות הפשוטה הזו הייתה נחשבת אולי לבנאלית לפני עשורים אחדים, אבל באקלים הפוליטי הנוכחי אין היא מובנת מאליה. הצינונות הרי שרויה במשבר לגיטימיות קשה; היא נאבקת בעוינות גוברת מחוץ ובספקנות מכרסמת מבית. בתנאים אלה, הלאומיות היהודית זקוקה לא רק לגייסות חמושים, לעוצמה כלכלית ולדיפלומטים מיומנים, אלא גם לניעור אידיאולוגי נמרץ; עליה להעמיד עצמה לבחינה יסודית כדי להפיק מעצמה שוב את הכוחות הרוחניים הכבירים שעמדו לרשותה בעבר. לצורך הזה בדיוק נוסד תכלת.

בלהט ההגנה על צדקתה ועל כבודה של המדינה היהודית קל להיסחף לדינמיקה של התרסה תוקפנית ושל התבצרות בעמדות נוקשות; התוצאה אינה מיטיבה עם אף אחד מן הצדדים המעורבים. תכלת בחר בדרך שונה. הוא שם לו למטרה להקים גשרים במקום להעלותם באש – גשרים המורכבים ממילים ומרעיונות, חומרי גלם חזקים לאין ערוך מעץ, מבטון או מפלדה; גשרים המחברים בין קבוצות ובין פרטים המתקשים לשיח זה עם זה; גשרים על פני תהומות עמוקים של אי־הבנה, ניכור, חשדנות ואף שנאה.

הגשר הראשון נמתח על פני יבשות ואוקיינוסים. כפרסום דו־לשוני, הרואה אור בעברית ובאנגלית, שימש תכלת מקום מפגש וירטואלי למלומדים ולחוקרים מכל קצוות תבל ואפשר להם להיחשף זה להשקפותיו של זה ולהתפלמס נמרצות איש עם רעהו. בעידן הגלובליזציה אין מחסור בערוצי תקשורת בינלאומיים, אבל המטרה שעמדה נגד עינינו הייתה שאפתנית במיוחד: ליצור פורום רעיוני עבור העם היהודי בכללותו. קיומו של פורום כזה הוא צורך לאומי דוחק. זה זמן־מה ששני המרכזים הבולטים של יהדות זמננו

הולכים ומתרחקים זה מזה; הפערים הפוליטיים, הדתיים והתרבותיים בין ציבור יהודי גדול בישראל ובין חלקים משמעותיים מיהדות ארצות-הברית מאיימים להפוך לקרע של ממש. כדי לגשר על המחלוקות הללו, לא די בתחלופה נמרצת של מידע; יש צורך במאמץ אינטלקטואלי כלל-יהודי רציני, המכוון לחיזוקה של תשתית הזהות המשותפת ותחושת הסולידריות. חכמת נרתם למאמץ הזה בכל האמצעים שעמדו לרשותו. אף שכותרת המשנה של המהדורה העברית מגדירה אותו כ"כתב עת למחשבה ישראלית", תחום הדיון שביקש לכונן השתרע הרחק מעבר לגבולות המדינה. ברבות השנים נפלה בחלקנו הזכות לארח כותבים מארצות-הברית, בריטניה, קנדה, צרפת, איטליה, רוסיה וגרמניה. מקצתם כלל לא היו יהודים; כמה מן המאמרים המרתקים והמרגשים ביותר שפרסמנו חוברו בידי קתולים ופרוטסטנטים. אנו מצטערים רק שלא עלה בידינו לצרף גם מוסלמים לרשימה.

הגשר השני נמתח על פני חברה מפולגת. ישראל מקוטבת ומסוכסכת מתמיד; קווי השבר חוצים אותה לאורכה ולרוחבה. מתחויות פוליטיות, כלכליות, חברתיות ותרבותיות מאיימות לקרוע לגזרים את המארג הלאומי העדין והמורכב שנוצר בדי עמל בידי מייסדי המדינה. אלא שבמקום ליצור תנאים לדיאלוג ולשיתוף פעולה, השיח הציבורי נגרר למעגל מרושע של הקצנה. רובו ומניינו של הציבור, המייחל לשפיות, מתבונן בעיניים כלות בתבערה הגדולה שמלבים פורעי חוק מן הימין הקיצוני ומפירי סדר מן השמאל הרדיקלי, קנאים דתיים וחילונים מיליטנטיים, פוליטיקאים תאבי פרסום ואקטיביסטים שוחרי פרובוקציות. דא עקא שהתקשורת הישראלית, הלכודה במאבק קיום אכזר משלה, אינה מעוניינת, כך נראה, להנמיך את גובה הלהבות. היא נגררת אחר המתלהמים ומחוללי השערוריות, ומבכרת את הצעקנות ואת הבוטות על פני הריסון והזהירות. חכמת הקפיד לנהוג אחרת: הנושאים שבהם עסקנו נגעו לא אחת בעצבים חשופים, אך מעולם לא נגררנו להתנצחויות סרק או לחילופי האשמות קולניים. חלקנו כבוד גם לעמדות אשר ביקרנו, וניסינו לעמוד על האמונות ועל המניעים המונחים ביסודן; תרעומת, כך האמנו, אינה תחליף להבנה. למן היום הראשון הקפדנו על קו מאופק וענייני, מתוך אמונה שלא תהא תקומה לאומה היהודית בלא תרבות דיון שקולה, פתוחה וסובלנית.

הגשר השלישי נמתח בין האקדמיה ובין הרחוב. חכמת ייעד עצמו מלכתחילה לקהל המשכיל הרחב, המעוניין לצלול לעומקן של סוגיות הזכות, ככלל, לסיקור שטחי בתקשורת ההמונים. רוחות הזמן לא נטו לנו חסד: טווח הקשב

של קהל צרכני המידע הולך ומצטמצם מרגע לרגע; מסרים קצרים וקליטים הם צו השעה. ובכל זאת, במשך שש-עשרה שנים העז חכמת להתייצב כנגד הנהייה אחר הקליל והנוח לעיכול. הטקסטים שראו אור בין דפיו היו רחבי יריעה בכל קנה מידה, וצליחתם הצריכה רוח חקרנית וסבלנות רבה. אף שדבקות בסטנדרטים תובעניים כל כך של כתיבה וקריאה עלולה להצטייר כאנכרוניזם דווקא, אנו רואים בה הכרח בל יגונה. דווקא בעידן החיים המואצים, ננהג בחכמה אם נשגן לעצמנו את דבריו הנבונים של אוגוסטינוס מהיפו: *Patientia comes est sapientiae* ("אורך הרוח הוא בן לווייתה של החכמה").

בה בעת, מחויבות בלתי מתפשרת למחשבה שיטתית ובהירה הניעה את חכמת לדחות מכל וכל את הסגנון הסתום שבו מתגדרים חוגים אקדמיים מסוימים. סוד קסמו של הסגנון הזה נעוץ, במידה רבה, דווקא באי-חדירותו, בעובדה שרק מיעוט של יודעי ח"ן בקיאים לכאורה ברזיו; הוא חביב במיוחד על חסידי ההגות הרדיקלית לסוגיה, אף שקשה ליישב בין יומרתם לחשוף ולהוקיע מנגנוני הדרה דכאניים ובין הסתמכותם על ז'רגון תיאורטי מעורפל להכעיס, המקנה לרעיונותיהם ולכתביהם צביון אקסקלוסיבי מובהק. דווקא ניטשה, פילוסוף נערץ בקרב רבים מהם, היטיב להצביע על הבעיה. "כל מי שחש מעמקים בתוכו, חותר אל הבהירות; כל מי שמבקש להיראות בעיני ההמונים כמעמיק, חותר אל הערפול", קבע. כנגד מוסכמות הכתיבה האזוטרית, הרווחות כיום בפקולטות למדעי הרוח ולמדעי החברה, השתדל אפוא חכמת לפרסם מאמרים שלשונם נגישה וטיעוניהם ברורים ככל האפשר. אם בכל זאת מצא מי מהקוראים את המאמרים האלה קשים להבנה, אנו מתנצלים בפניו; האשם הוא רק בנו, לא בו.

הגשר הרביעי נמתח על פני מרחבי הזמן, ומחבר בין עבר, הווה ועתיד. למן היום הראשון חרת חכמת על דגלו את האמונה בכוחה של המסורת לשמש לנו מקור להשראה קיבוצית ואישית. ואמנם, כתב העת הקצה מקום נרחב לעיונים ביצירה המקראית, בספרות המדרש, בטעמי המצוות, בתיאולוגיה של ההלכה ובאתגרים הניצבים בפני היהדות בדורנו. בניגוד לדימוי השמרני שדבק בחכמה, רבים מן הדיונים האלה התאפיינו בגישה מקורית וחדשנית. במקרים מסוימים ביכרנו במודע את העזתו של החובבן על פני זהירותו המופלגת של המומחה. מעולם לא חשנו שאנו שואבים מבאר חרבה: הפוטנציאל היצירתי הבלתי נדלה הטמון במורשת ישראל לא הפסיק לעורר את סקרנותם של כותבינו ושל קוראינו ולהניב כמה מן הטיעונים המרתקים – השערורייתיים אפילו – שמצאו אצלנו במה.

הקמתם של הגשרים האלה לא הייתה מלאכה קלה. היא הצריכה מסירות
אין קץ, הקפדה על איכות – וגם השקעה כספית לא מבוטלת. במשך
תקופה ארוכה זכינו לתמיכתו ולעידודו של מכון המחקר הירושלמי מרכז שלם.
תכלת היה פרי טיפוחיו של המרכז ונהנה מן המשאבים הרוחניים והחומריים
שהעמיד לרשותו; לא יכולנו לעשות כברת דרך ארוכה כל כך בלעדיו.
לצערנו, הדרך הזו מגיעה כעת לסיומה. הגיליון שאתם מחזיקים בידיכם
חותם פרק בתולדותיו של תכלת. צירוף מצער של נסיבות אינו מאפשר לנו
להמשיך להפיק את המוצר האיכותי שהתרגלתם לקבל. מאחר שלא היה
בדעתנו להנמיך ולו במעט את הרף הגבוה שהצבנו לעצמנו, העדפנו להפסיק
את הוצאתו לאור של כתב העת. ההחלטה לא הייתה קלה; היא התקבלה בלב
כבד, אך גם בתחושת גאווה.

קצרה היריעה מלנקוב בשמם של כל האנשים אשר תרמו מזמנם, ממרצם,
מניסיונם ומתבוננתם לכתב העת שלנו. תודה מיוחדת שמורה לאופיר העברי
ולדוד חזוני, שהובילו את המערכת לאורך שנים ועיצבו את דמותו של תכלת;
לדניאל פוליסר, נשיא מרכז שלם ועורך ראשי לשעבר, שהיה מעורה בכל ענייני
כתב העת ודאג לספק לנו את כל מבוקשנו ויותר מזה; ליורם חזוני וליעל
חזוני, שהעניקו לנו השראה ומשענת איתנה; למנהלות המערכת בעבר ובהווה –
מרינה פיליפודי, דנה ברודי, בערא רוזנברג ולורנה אברהם – שניצחו במיומנות
על המלאכה והפיקו תמיד את המיטב; ולשורה ארוכה של עורכים, כותבים,
מתרגמים, עוזרי מחקר, מנהלנים, מעצבים גרפיים ואנשי שיווק, שחותמם טבוע
בכל גיליון וגיליון.

בתקווה שהענקנו לכם ולו מקצת מן הסיפוק שהיה מנת חלקנו,

אסף שגיב

טבת התשע"ב / ינואר 2012